

DETAILY

ROMÁN

PŘEKLAD MARTIN SEVERÝN

IA GENBERGOVÁ

≡ KNIHA ZLIN

Detaily

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Ia Genbergová
Detaily – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

DETAILY
IA GENBERGOVÁ

DETAILY
IA GENBERGOVÁ

PŘEKLAD MARTIN SEVERÝN

≡ KNIHA ZLIN

SWEDISH
ARTSCOUNCIL

This translation was published with a subsidy from
the Swedish Arts Council, gratefully acknowledged.

1

Johanna

Několik dní poté, co se mi virus usídlil v těle, mě zachvátí horečka a dostanu chuť znovu si přečíst jeden konkrétní román, ovšem teprve ve chvíli, kdy si ho v posteli otevřu, pochopím proč. Na předsádce se nezaměnitelným rukopisem modrou propiskou píše:

29. května 1996

Brzy se uzdrav.

U Čtyř uzlů pořád dělají francouzské palačinky
a mají i cider.

Počkám na tebe, zajdeme tam zase spolu.

Pusu (kterou bych ti raději přilepila na rty),

Johanna

Tehdy jsem měla malárii, pár týdnů předtím mě ve stanu nedaleko parku Serengeti ve východní Africe nakazil komár, nemoc propukla po návratu domů, odvezli mě do nemocnice v Hudiksvallu, nikdo nechápal, proč mám tak šílené výsledky, a když diagnózu konečně stanovili, stáli všichni místní lékaři frontu, aby si tu ženu s exotickou chorobou prohlédli. Čelo mi hořelo a já se každé ráno probouzela v nemocnici

už za rozbřesku s lapáním po dechu a dosud nepoznanou bolestí hlavy. Po návratu z cesty po východní Africe jsem se vydala rovnou do Hälsinglandu navštívit dědečka, který ležel na smrtelné posteli, ale pak jsem onemocněla a měla smrt na jazyku sama. Pustili mě po víc než týdnu, a když mi Johanna knihu dávala, ležela jsem už zachumlaná v naší ložnici ve stockholmské čtvrti Hägersten, kam to se mnou sanitka vzala přes biopsii jater v Uppsale. Její výsledek si nepamatuju, z onoho začátku léta mám vůbec vzpomínek pomálu, na náš byt ovšem nezapomenu nikdy, ani na tu knihu, ani na ni. Román mi splynul s horečkou a bolestí hlavy, rozpustil se v nich, a právě odtamtud se až sem vine jakási nit, emocionální tepna nabitá horečkou a pocitem ohrožení, které mě dnes odpoledne přimějí vyhledat v knihovně zrovna tuhle knihu. Nepolevující horečka a bolest hlavy, změť úzkostných myšlenek za očima, šum návalů tísně – poznávám je, už jsem to zažila, znám i ty krabičky nezabírajícího paralenu na podlaze u postele a lahve perlivé vody, jejichž obsah mizí, kdežto žízeň zůstává. Jakmile zavřu oči, hned se mi před nimi míhají obrazy: podběl na vyprahlé poušti, vlhké temné sklepy a nemluvní duchové, těla bez tvaru a kontur, mocné hlasy, jež na mě cosi křičí, zkrátka běžná přehlídka nočních můr, kterou mi hlava servíruje od dětství, tentokrát

se však už jen při pomýšlení na nemoc opepří hrůzou ze smrti a zkázy.

Literatura byla Johannina a moje nejoblíbenější zábava, vzájemně jsme si odkrývaly různé styly a témata, epochy a oblasti a jednotlivá díla, starší i současná, rozličných žánrů. Náš vkus se moc nelišil, dost však na to, aby diskuze neztrácely šťávu. V něčem jsme trvaly každá na svém (Oatesová, Bukowski), něco nás nechávalo chladné (Gordimerová, fantasy) a něco jsme milovaly obě (Östergrena, trilogii Krilon Eyvinda Johnsona, Lessingovou). Johannin názor na knihu jsem dokázala vyčíst z toho, jak rychle s ní byla hotová. Když hned (Kundera, všechny detektivky), věděla jsem, že ji nudí a ona spěchá, aby už měla knihu za sebou, a když jí to trvalo (Plechový bubínek, všechna sci-fi), nudila ji kniha stejně, jen se jí musela prokousávat. Dočíst knihu, do které se pustila, považovala za svou povinnost – zrovna jako dokončila všechny školy, zkoušky i projekty. Poslušnost v sobě měla hluboce zakořeněnou, chovala před svými úkoly jakýsi respekt, ať už se zdály sebezbytečnější. Předpokládám, že tento respekt se naučila doma, od svých kreativních a neochvějně cílevědomých rodičů. Sama říkávala, že čelit budoucnosti může jedině s čistým stolem, chtěla mít clean sheet, jak to nazývala. V Johannině chápání se život žil jen jedním směrem, kupředu, kupředu. V tom jsme se lišily, já

sama jsem větší projekty dokončovala jen zřídka. Rok jsem strávila jako prodavačka v trafice a pak se pustila do studia několika oborů najednou, ale ukončila jsem je předčasně nebo jsem závěrečnou zkoušku odsunula na neurčito a až poté jsem začala s psaním. A dokonce ani tehdy, když jsem se rozhodla, že se pokusím stát spisovatelkou na plný úvazek, se mi nedařilo držet se vlastní vytyčené cesty a místo toho jsem se toulala po ušmudlaných čtvrtích Aspudden, Mälärhöjden, Midsommarkransen a Axelsberg. V té době se v oblastech blízko centra Stockholmu ještě dařilo motorkářským klubům, tetovacím salonům a zatemněným obchodům, kde se kromě prodeje videokazet provozovala také solária. Ponuré stanice metra tu pokrývala špína. Žily tady vedle sebe nejrůznější druhy lidí, pracující, ti ale jen popadli svou brašnu a vyrazili do práce, umělci, kteří si v průmyslových čtvrtích pronajímali levné ateliéry, narkomani, přespávající v brlozích, kam jim policie přišla čas od času udělat razii, sytě opálení chlapíci s lahvemi piva na náměstí; všichni žili vedle sebe v třípatrových domech, lemujících křivolaké hlavní ulice, v jejichž přízemí se nacházely obchůdky s nízkým stropem a cizokrajným kořením nebo prosté jídelny s hnědým nábytkem, kde jsem časně odpoledne sedávala v koutě, před sebou prázdný talíř na plastovém tácu, dopíjela zbytek piva a prohlížela si ostatní

hosty. Na stole ležival zápisník s pečlivě vybranou tužkou, ale skoro jsem je nepoužila. Uměla jsem sice působit zapáleně, ale zapálená jsem nebyla a v hromádce knih na nočním stolku se vždycky našla jedna nebo dvě, které jsem odložila někde v půlce. Nejraději jsem četla takové, které mě vtáhly a já se od nich nedokázala odtrhnout. A tak to bylo se vším, proto se v mém životě vyskytovalo jen málo povinností, snad až příliš málo. Vlastně mi nikdy nezkřížila cestu povinnost, kterou bych od sebe okamžitě neodstrčila. Podobné nastavení sotva umožňovalo mít čistý stůl, takže předpokládám, že Johanna zkrátka brala mou zpomalenost jako výzvu. Così z jejího tempa a nadšení popohánělo i mě, dávalo věci do pohybu. Snad jsem se právě díky této její vlastnosti cítila v našem vztahu bezpečně. Protože když už si se mnou jednou začala, nehodlala to vzdát. Neodešla by, nikdy by nepodlehla náhlému popudu mě opustit. Oddechla jsem si, odezdala jsem se. Ke všemu přistupovala poctivě, byla věrná a oddaná. Napadlo by ji vůbec někdy náš vztah ukončit? Ne, říkala jsem si. Ne, nikdy.

Držím tedy v ruce knihu, *Newyorskou trilogii*. Paul Auster, úzkoprsý, ale v myšlení obratný, píše jednoduše, a přitom tak šroubovaně, zároveň paranoidně i s jasnou hlavou, navíc jako by se mezi řádky otevíralo dokořán celé nebe. Na tom jsme se s Johannou shodly,

a když horečka po několika týdnech ustoupila, přečetla jsem si trilogii znovu a hledala v ní chyby, zjišťovala jsem, jestli dokážu Austera prokouknout nebo jestli mě nezačne nudit, ale nenašla jsem jediné místečko, které by skřípalo, a krátce nato jsem četla *Měsíční palác* a uchvátil mě neméně. Paul Auster mi ukazoval cestu, při četbě i při psaní – přestože jsem na něj časem zapomněla a přestala si kupovat jeho nové knihy. Ta pronikavá jednoduchost se stala mým ideálem, nejprve spojeným s jeho jménem, později i bez něj. Některé knihy zůstávají v morku kostí ještě dlouho poté, co člověk zapomene podrobnosti a jména, a když jsem jednoho dne konečně navštívila Brooklyn, připadalo mi zcela samozřejmé vyhledat si jeho dům. Uběhlo už pár let nového tisíciletí, Johanna mě dávno opustila kvůli někomu jinému, zničehonic a brutálně, s ledovým klidem. V době, kdy jsem zírala na vstupní schodiště hnědého cihlového domu, v němž Paul Auster se Siri Hustvedtovou žili své životy a psali své knihy, jsem už nějaký čas byla s mužem, který si v nedaleké kavárně s mou dcerou právě dával palačinky. Díky ohebnosti času jsem mohla stát na Park Slope s pocitem, že Johanna stojí těsně vedle mě, že ji slyším pronášet cosi o náhodě, kterou pochopím teprve za dlouho, a že nám oběma připadá, jako bychom za závěsem v horním poschodí zahlédly pohyb.

Malárie stejně jako tato horečka obestřela mé tělo dojmem nekonečnosti, nemoc se zdála být trvalým stavem. Jely jsme tehdy navštívit dvě Johanniny kamarádky, které sem vyslala „humanitárka“, přičemž ten výraz mohl znamenat cokoli. Ani ty dva týdny, které jsme s nimi strávily, mi jejich zaměstnání neobjasnily, jedna z nich natáčela film pro jakousi organizaci a ten se měl případně promítat na nějaké konferenci, pokud se tedy konference bude konat a pokud ona stihne film dodělat, a ta druhá se očividně jen připojila a nezdálo se, že by její úkol spočíval v něčem jiném než v přenášení stavu od kamery. Měly tam zůstat tři měsíce a pak se vydat dál na jih. Poslední noc před odjezdem jsme spaly ve stanu nedaleko Serengeti a toho komára si žádná z nás nevšimla, přestože jsme spaly pod jednou moskytiérou, v letadle domů jsem ale na lokti objevila tři svědivá bodnutí. Johanna vyvázla bez újmy. Horečka ve skutečnosti netrvala déle než dva nebo tři týdny, možná čtyři, mně se však zdálo, jako bych v posteli strávila měsíce. Johanna mi otírala čelo a z cukrárny na náměstí mi nosila zákusky, jednoduché, aby vyhověla mé omezené chuti k jídlu. Tvrdila, že se jí nelíbí mé vystupující kyčle, ačkoli mně bylo jasné, že ji potají fascinují. Vařila smetanové polévky a v troubě opékala topinky, na nichž pak nechávala rozpustit velké kousky másla. Byla jsem jí za všechno

vděčná, za jídlo i za dárky, za knihy s poetickým věnováním. Pocházela z Těby, z láskyplné vyšší střední třídy, v její rodině se dary za všech okolností dávaly elegantně zabalené s krásnými kartičkami zasunutými pod mašlemi. Předávání daru vždy získávalo punc slavnostní chvíle, i když se jednalo o maličkost položenou při obědě na stůl. V jejím světě nehrál roli jen obsah a obal dárku, šlo také o míru překvapení, o správné načasování a o odkaz na minulost a případnou budoucnost. Každý dar obestírala síť odkazů, náznaků a nevyřčených, ale srozumitelných informací. Časem se množství nakupených darů stalo břemenem, protože jsem nedokázala držet krok. Bylo jich moc, byly drahé a zavazující, Johanna měla na rozdíl ode mě oko na krásné věci, v obchodě v muzeu objevila dokonalé hodinky nebo koupila v kině, jemuž hrozil zánik, tác potištěný filmovým plakátem. Obojí pořád mám, děti se ptají, kdo to byla ta Monika a kdo s ní strávil černobílé léto, a rozbité hodinky bez pásku leží v toaletní taštičce, ale žádné tak krásné jsem já nikdy nesehnala. Johannin brutální odchod mě přiměl část jejích darů vyhodit a jiné odložit na půdu s tím, že si je vyzvednu, až city ochladnou. Peníze v případě darů nehrály roli. Finance pro ni nepředstavovaly problém. Johanna si nebrala studentskou půjčku jako my ostatní (potkaly jsme se na žurnalistice), používala kartu